

1

Standpunt	
Online onderwijs	
Rapporteur & Co-Rapporteur	Frédéric Piccavet (als voorzitter van het bureau)
Datum goedkeuring bureau	16 februari 2017
Datum goedkeuring av	8 maart 2017
Contactpersoon	Liesbeth Maene (Onderwijs@vvs.ac)
Probleemstelling, oplossing en korte inhoud.	Zie kader hieronder.

2

Ieder academiejaar wordt de discussie opnieuw gevoerd over het evenwicht tussen klassiek hoger onderwijs en digitaal leren. Voor VVS moet er steeds een balans gezocht worden tussen deze beide met een vorm van blended learning. Daarnaast pleit VVS voor het volgende:

- Online leren mag nooit het doel op zich zijn.
- Toegankelijkheid tot digitaal, kwalitatief materiaal
- Duurzaamheid
- Internationaal e-learning
- MOOCS als nuttige, verrijkende aanvulling, geen vervanging van reguliere lessen
- Kwaliteitsborging MOOCS

3

4 Inhoud

5	1. Inleiding	2
6	2. Leren in het digitale tijdperk	2
7	2.1 ICT, Een verrijking, geen vervanging	2

8	2.2 ICT in de opleiding	3
9	3. Open educational resources	4
10	3.1 Digitaal studiemateriaal	4
11	3.2 Digitaal leermateriaal gratis toegankelijk voor iedereen	4
12	3.3 Internationaal e-learning	5
13	4. Massive open online courses: concurrentie of verrijking?	6

14
15

16 1. INLEIDING

17 Dit standpunt bespreekt de visie van VVS op leren in het digitale tijdperk. Eerst
18 kijken we naar het bredere fenomeen van het gebruik van ICT binnen het hoger
19 onderwijs. Vervolgens gaan we dieper in op het programma Open Educational
20 Resources van de Europese Commissie en geven we onze visie op het openbaar
21 maken van digitaal studiemateriaal. Tot slot komen de Massive Open Online
22 Courses (MOOC's) aan bod.

23 2. LEREN IN HET DIGITALE TIJDPERK

24 2.1 ICT, EEN VERRIJKING, GEEN VERVANGING

25 Voor VVS kunnen informatie- en communicatietechnologieën een goed middel voor
26 onderwijs vormen, maar hoeft het **geen doel op zich** te zijn. Het kan zeker
27 waardevol zijn als ondersteuning, maar dit moet binnen het vak passen en is
28 afhankelijk van verschillende factoren zoals het aantal studenten, de soorten
29 lesvormen, ... Wanneer er technologie gebruikt wordt, dan moet die **toegankelijk**
30 zijn **voor iedereen**. Dat kan bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van
31 laptops of andere media voor studenten die zich deze niet kunnen veroorloven.

32 Indien men online lessen organiseert, moet men zorgen dat er nog genoeg
33 *incentives* zijn voor studenten om bezig te zijn met de leerstof tijdens het
34 academiejaar. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van oefenlessen, waarin de online
35 gegeven theorie verder wordt ingeoefend en er ruimte is voor differentiatie. Het
36 organiseren van online lessen mag zeker **niet leiden tot het verminderen van**
37 **het aantal contacturen**. Het sociale aspect van het leerproces is hiervoor te
38 belangrijk, de studenten mogen niet de prikkel verliezen om met de leerstof aan
39 de slag te gaan voor de start van de examens. Online lessen moeten altijd deel
40 uitmaken van het zogenaamde *blended learning*, de combinatie van online lessen
41 en contactonderwijs, en mag niet louter *e-learning* zijn (d.w.z. de vorm van leren
42 die gebruik maakt van een computernetwerk).

43 Er moet wel **rekening gehouden worden met de werkdruk**. Van studenten die
44 al de hele dag les hebben, mag men niet verwachten dat ze 's avonds of in het
45 weekend nog eens een hele hoop online lessen volgen. Voor studenten met een

46 beperkt aantal contacturen kan dit uiteraard wel. **Aan de docenten moeten er**
47 **centraal tools aangereikt worden**, net als de kennis om ermee te werken, om
48 meer te kunnen inzetten op *blended learning*.

49 De bestaande technologie, namelijk de **online leerplatformen**, moet
50 **gebruiksvriendelijker en toegankelijker** gemaakt worden. Ze moeten aan de
51 noden van de huidige studenten voldoen en steeds aangepast kunnen worden.
52 Concreet vindt VVS dat **alle instellingen** zouden moeten **samenwerken aan**
53 **een gezamenlijk, laagdrempelig leerplatform, waarvan alle**
54 **mogelijkheden benut worden**. Al het leermateriaal zou geïntegreerd moeten
55 zijn, er moet een toegankelijk forum zijn waar professoren controle over hebben,
56 er moet plaats zijn voor zelftests, ...

57

58 2.2 ICT IN DE OPLEIDING

59 De meeste studenten beginnen aan hun opleiding in het hoger onderwijs met een
60 basiskennis ICT. Voor studenten die op dit vlak echter nog niet zo sterk staan (zo
61 kan er mogelijk extra aandacht nodig zijn voor herintreders, buitenlandse
62 studenten,) wil VVS dat er **goede basishandleidingen** komen en dat **de**
63 **mogelijkheid** wordt gecreëerd **om een basiscursus ICT te volgen**. Op die
64 manier krijgt iedereen de kans om met dezelfde basiskennis ICT aan een opleiding
65 te beginnen. Bovendien moet er voor de inschrijving duidelijkheid zijn over de
66 basiscompetenties ICT die je nodig hebt om een opleiding te volgen. Net zoals de
67 taalvereisten, moeten ook **de ICT-vereisten voor een opleiding vermeld**
68 **worden**. Hieronder valt ook de informatie **of het al dan niet nodig is een laptop**
69 **(of ander medium) ter beschikking te hebben** voor de opleiding. Studenten
70 kopen op dit moment soms onnodig een laptop, omdat ze denken die nodig te
71 zullen hebben voor de opleiding. Andere studenten kunnen de kosten gepaard bij
72 hun opleiding moeilijk inschatten voor aanvang van de studie. Duidelijke
73 informatie kan onnodige én onverwachte kosten tegengaan.

74 In de opleiding zelf moeten **vaardigheden** opgenomen worden in de
75 eindcompetenties over **kritische verwerking van informatie**. Dat zijn de
76 vaardigheden die nodig zijn om informatie te vinden, te selecteren en te evalueren.
77 Het is namelijk belangrijk dat het hoger onderwijs studenten vormt tot kritische
78 burgers, ook wat betreft het omgaan met de overvloed aan informatie. Dit kan in
79 verschillende vakken aan bod komen. Er moet dus ook **voldoende begeleiding**
80 voorzien worden doorheen de opleiding zodat de studenten die eindcompetentie
81 kunnen behalen.

82 Indien van de studenten een **basiskennis ICT** wordt verwacht, spreekt het voor
83 zich dat de **docenten** over diezelfde basiskennis beschikken. VVS wil dat hier
84 genoeg aandacht aan wordt besteed bij de opleiding en professionalisering van
85 docenten en leraren. Voor de docenten die al aan de slag zijn vraagt VVS om de
86 mogelijkheid een test te laten afleggen en bij een negatief resultaat een
87 remediëringstraject te volgen. VVS stelt hiervoor de UNESCO ICT Competency

88 Framework for Teachers voor als inspiratiebron¹.

89 In het kader van duurzaamheid ten slotte, pleit VVS ervoor dat **het verplicht**
90 **indienen van taken op papier zoveel mogelijk beperkt moet worden**. Vooral
91 de masterproef, die bij sommige opleidingen zelfs vijfmaal op papier moet
92 ingediend worden, is een immense papierverspilling en niet meer van deze tijd.
93 Archieven worden volop gedigitaliseerd dus de meerwaarde van het indienen op
94 papier is miniem. Met betrekking tot de rechtsgeldigheid van documenten kan VVS
95 begrijpen dat er nog één papieren exemplaar gevraagd wordt, maar niet meerdere.
96 VVS wil er bij de instellingen dan ook op aandringen de faculteiten te vragen alle
97 taken, bachelor- en masterproeven zoveel mogelijk digitaal te laten indienen.

98 3. OPEN EDUCATIONAL RESOURCES

99 3.1 DIGITAAL STUDIEMATERIAAL

100 Er komt een generatie aan die met tablets is opgegroeid en daar moet het hoger
101 onderwijs op voorbereid zijn. Toch vindt VVS dat de keuze voor pen en papier of
102 tablet aan de student moet zijn. Beide vormen van materiaal moeten beschikbaar
103 blijven en even goed uitgewerkt zijn. **Er moet dus wel ingezet worden op het**
104 **beschikbaar stellen van gratis digitaal studiemateriaal; dit is duurzamer**
105 **en vaak efficiënter**. Voor de studenten die dat wensen moet er echter nog altijd
106 de mogelijkheid bestaan een papieren versie van het studiemateriaal te krijgen.
107 Het digitaal studiemateriaal moet beschikbaar zijn in een format waarin efficiënt
108 met het materiaal gewerkt kan worden; (fluoresceren en annoteren in de tekst
109 moet mogelijk zijn. Indien andere toepassingen nodig zijn, moeten hiervoor de
110 juiste apps en tools ontwikkeld worden.

111 Het studiemateriaal dat gratis digitaal beschikbaar moet zijn, is het materiaal dat
112 ontwikkeld werd door lesgevers van de instellingen. Het gaat hier dus om syllabi
113 of ander leermateriaal ontwikkeld door lesgevers. **De trend om syllabi in (een**
114 **duurdere) handboekvorm aan te bieden, vindt VVS pervers. Het mag niet**
115 **de bedoeling zijn geld te verdienen aan verplicht studiemateriaal via de**
116 **studenten in deze tijd van verhoogd studiegeld en stijgende studiekosten**.
117 Daarom pleit VVS ervoor al het verplichte studiemateriaal gratis digitaal aan te
118 bieden. De instellingen kunnen hier toezicht op houden. Digitaal studiemateriaal
119 en de auteursrechten hieraan verbonden mogen voor VVS geen extra kosten voor
120 studenten inhouden.

121

122 3.2 DIGITAAL LEERMATERIAAL GRATIS TOEGANKELIJK VOOR IEDEREEN

123 VVS wil niet enkel gratis digitaal studiemateriaal voor studenten, maar wil ook dat
124 de instellingen ingaan op de oproep van de UNESCO van de Parijs verklaring in
125 2012 om **leermateriaal voor iedereen gratis toegankelijk te maken**². VVS
126 onderschrijft de argumenten die in de verklaring worden aangehaald. Iedereen

¹ <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002134/213475e.pdf>

² Paris OER declaration, UNESCO (2012, Parijs).

127 heeft recht op onderwijs en *Open Educational Resources* zijn de ideale manier om
128 beschikbaar leermateriaal voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk te
129 maken. Ook in het kader van levenslang leren kan dit een belangrijke stap zijn.
130 Kennis moet gratis toegankelijk zijn en mag nooit het onderwerp zijn van
131 winstbejag. Sinds de verklaring van Parijs hebben al tientallen landen initiatieven
132 genomen om een project op te starten rond Open Educational Resources³. Elk land
133 heeft zijn eigen context en elk project is dan ook anders, maar de impact van de
134 verklaring van Parijs groeit. Recent is het project Open Up Education van de
135 Europese Commissie dan ook een grote inspiratiebron⁴.

136 Hoewel het gratis delen van het studiemateriaal met iedereen misschien een grote
137 stap lijkt voor de instellingen, ziet VVS veel voordelen. Naast bovengenoemde
138 argumenten, kan het ten eerste **de kwaliteit van het materiaal ten goede**
139 **komen**. Er kan aan de ene kant een positieve concurrentie tussen de instellingen
140 ontstaan, wat de kwaliteit kan bevorderen. Aan de andere kant is het ook mogelijk
141 dat de instellingen de krachten bundelen en beslissen verder samen leermateriaal
142 te ontwikkelen. VVS ziet dit als een potentiële verrijking van het materiaal, en
143 benadrukt dat dit niet op te vatten is als rationaliseringsmogelijkheid.

144 VVS denkt niet dat dat zal leiden tot eenheidsworst of dat de instellingen hierdoor
145 bepaalde troeven zouden kwijtspelen. Onderwijs is veel meer dan enkel het
146 leermateriaal. De manier van les geven of de gelegde focus zijn twee van de vele
147 factoren waarin de instellingen zich nog altijd van elkaar kunnen onderscheiden.

148 Ten tweede is het voor de studenten interessant **verschillende bronnen te**
149 **kunnen raadplegen**. Hoe meer professioneel ontwikkeld leermateriaal gratis
150 toegankelijk is, hoe meer perspectieven toegankelijk zijn voor studenten. Dat kan
151 enkel positieve effecten hebben.

152 Ten derde kan die toegankelijkheid de **virtuele mobiliteit bevorderen**. Wat dat
153 voor VVS net inhoudt, wordt in de volgende paragrafen besproken.

154

155 3.3 INTERNATIONAAL E-LEARNING

156 Er zijn veel studenten die bepaalde professoren eens zouden willen horen spreken,
157 zonder daarvoor naar het buitenland te moeten. De recente trend naar
158 digitalisering van lessen maakt dat ook mogelijk. VVS wil dat ook hier op ingezet
159 wordt.

160 We willen echter niet dat dit meegerekend wordt als internationale mobiliteit.
161 Virtuele mobiliteit mag dus niet meetellen om het streefpercentage van 33%
162 internationale mobiliteit te behalen bij alle afgestudeerden in Vlaanderen⁵. Het is
163 echter wel een goed middel om aan *internationalisation at home* te doen. Het is
164 met andere woorden een mooie extra voor wie niet op Erasmus kan of wil gaan
165 maar het mag dit criteria niet mee vervullen.

---

³ <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002443/244365e.pdf>

⁴ <http://openuped.eu/>

⁵ <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/brains-on-the-move-actieplan-mobiliteit-2013>

166 VVS wil ook graag aandacht vragen voor Open Educational Resources binnen de
167 context van ontwikkelingssamenwerking. De Vlaamse studenten willen de
168 instellingen aanmanen te kijken wat de mogelijkheden zijn om online lessen
169 mondiaal te delen en hier bovendien ook een kader voor aan te bieden.

170

171 4. MASSIVE OPEN ONLINE COURSES: CONCURRENTIE OF VERRIJKING?

172 In Vlaanderen zien we Massive Open Online Courses (MOOC's) als **een nuttige**
173 **aanvulling op of alternatief voor hoorcolleges**. Indien MOOC's als alternatief
174 naast hoorcolleges bestaan, wil VVS benadrukken dat de hoorcolleges zeker
175 moeten blijven bestaan voor de studenten die verkiezen naar de les te gaan. **Het**
176 **mag niet de bedoeling zijn dat MOOC's op lange termijn de reguliere**
177 **lessen gaan vervangen**.

178 Daarnaast mag de eigenheid van de MOOC's niet verloren gaan. MOOC's zijn meer
179 dan filmpjes, en houden ook aanvullende oefeningen, taken, en de mogelijkheid
180 tot interactie over de leerstof in. Voor VVS is dit aspect cruciaal.

181 Als de MOOC's gratis en gemakkelijk toegankelijk zijn voor iedereen, kunnen
182 kwaliteitsvolle MOOC's bovendien interessant zijn voor verschillende doelgroepen.
183 **Voor werkstudenten en studenten met beperkte mobiliteit** bieden zij **de**
184 **nodige flexibiliteit en omkadering. Voor studiekeuzers kunnen zij een blik**
185 **bieden op het hoger onderwijs en zo helpen bij oriëntering en het**
186 **studiekeuzetraject in het secundair onderwijs**. Om dit te garanderen moeten
187 de instellingen aandacht hebben voor **een blijvende kwaliteit** van de MOOC's.
188 Net zoals hoorcolleges moeten MOOC's immers meegaan met hun tijd; ze moeten
189 daarom regelmatig geüpdatet worden. Hiervoor kan bv. het quality label van het
190 Europese project OpenUpEd een inspiratie zijn⁶. Daarnaast geeft de Nederlands-
191 Vlaamse Accreditatie-organisatie zelf aan dat deze kwaliteitsborging van groot
192 belang is⁷. VVS pleit in het nieuwe systeem van instellingsreviews dan ook voor
193 een sterke interne kwaliteitsborging van deze MOOC's en het verdere digitale en
194 open onderwijs. Voor VVS mag het uitbrengen van MOOC's **niet van bovenaf**
195 **opgelegd worden**. De instellingen moeten hierin zelf evolueren en groeien. VVS
196 wil de instellingen wel aanmoedigen om hier verder op in te zetten. Om die
197 blijvende kwaliteit te bewaken, vindt VVS het belangrijk dat er evaluaties bestaan
198 en dat de verantwoordelijke docent of leraar deze ook opvolgt en verwerkt. Indien
199 aan de MOOC's een examen gekoppeld wordt, is een kwaliteitstest noodzakelijk.
200 VVS kijkt hoopvol uit naar verdere toepassingen hiervan en verwijst hierbij o.a.
201 naar het project Online Proctoring for Remote Examination van Erasmus+⁸.

⁶ http://openuped.eu/images/docs/OpenupEd_quality_label_-_Version1_0.pdf

⁷ <https://www.nvao.net/system/files/pdf/NVAO%20Verkenning%20MOOCs%20en%20online%20HO%202014.pdf>

⁸ <http://onlineproctoring.eu/>